

Skattalækkun sem efnahagsaðgerð

Allt bendir til þess að árið 2001 verði sjöunda hagvaxtarárið í röð, en frá 1994 hefur landsframleiðsla á Íslandi aukist um fjórðung. Það er þó regla að niðursveifla siglir ávallt í kjölfar uppsveiflu og þess sjást nú merki. Öll líkindi eru til þess að hagstjórn stjórnvalda verði brátt að snúast frá aðhaldi og til þess að örva efnahagslífið. En þessi sjö ár eru merk fyrir aðra hluti. Í fyrsta skipti frá stríðslokum er hagvöxtur knúinn áfram af annari aflvél en sjávarútvegi, og alþjóðlegir straumar hafa verið áberandi í viðskiptum og efnahagslífi. Samt sem áður hefur vöxtur útflutnings ekki haldið í við vöxt landsframleiðslu né innflutnings á þessum tíma, sem hefur leidd til viðskiptahalla. Og þrátt fyrir mikla fjárfestingar Íslendinga erlendis, hafa fjárfestingar útlendinga hérlendis verið fremur takmarkaðar. Þessi ósamhverfni í fjármagnsstraumum hefur, m.a. sett nokkurn þrýsting á gengi krónunnar.

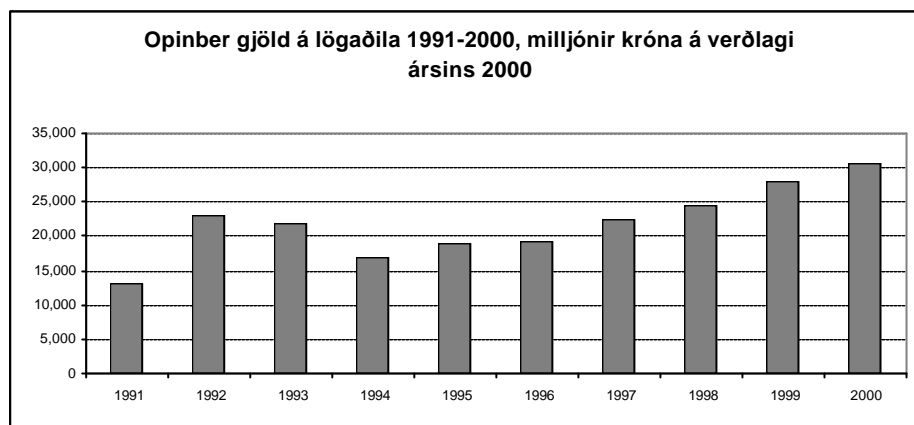
Við þessar aðstæður falla mörg vötn til þess að lækka skatta á atvinnulífið. Slíkar aðgerðir væru mótvægi við kostnaðarhækkunar á síðustu misserum og hvatning til nýrra fjárfestinga. Íslensk fyrirtæki þurfa sama svigrúm til verðmætasköpunar sem þekkist erlendis, og þess vegna er nauðsynlegt að fella niður skatta og gjöld sem ekki eru tíðkuð í helstu samkeppnislöndum. Skattar á fyrirtæki hafa farið lækkandi ytra, og m.a. hafa eignarskattar og stimpilgjöld fallið niður víðast hvar í V-Evrópu. En í ljósi þess að Ísland er eyja og fjarri hinum þéttriðna markaðsneti meginlandanna, verða Íslendingar verða að fara að dæmi Íra og gefa erlendum fyrirtækjum raunverulega ástæðu til þess að koma hingað með lækkun tekjuskatta. Farsælast er þó að láta eitt yfir alla ganga þannig að öll fyrirtæki, innlend sem erlend, njóti sömu ívilnana.

Þó skatthlutföll lækki er óvíst að beinar tekjur hins opinbera vegna fyrirtækjaskatta muni dragast saman þegar til lengri tíma er litið. Lægri jaðarskattar hvetja atvinnufyrirtæki til þess að hagræða, auka veltu og sýna hagnað. Þrátt fyrir að aðstöðugjaldið hafi verið fellt niður árið 1993 og tekjuskattshlutfallið lækkað frá 45% í 30% frá þessum tíma, hafa skatttekjur hins opinbera vegna fyrirtækja vaxið um 60%, að raunvirði. Þar af hefur innheimta tekjuskatta af félögum tvöfaldast. Nær fullvíst má hins vegar teljast skattalækkanir á fyrirtæki verði til þess að aðrir tekjustofnar vaxa, s.s. vegna hærri launagreiðslna, og ríkissjóður muni þar njóta góðs af.

Hvatning á réttum tíma

Tillögur skattahóps SA gera ráð fyrir niðurfellingu eignarskatta og stimpilgjalda, sem og lækkun tekjuskattshlutfallsins frá 30% og niður í 15%. Þessar tillögur fela að stórum hluta í sér leiðréttingu á samkeppnisstöðu íslenskra fyrirtækja. Stimpilgjöld eru yfirleitt ekki innheimt erlendis og hvarf þeirra myndi jafna stöðu innlendra fjármálafyrirtækja í fjármagnsviðskiptum. Aðgerðirnar ættu ekki að standa í vegi fyrir þeirri viðleitni stjórnvalda að lægja þenslu og halda verðlagi stöðugu. Áhrif lægri skatta koma fram með einhverri töf því fyrirtækin þurfa ávallt nokkurn umþóttunartíma til þess að breyta fjárfestingaráætlunum sínum. Þegar lækkanirnar fara að segja til sín að fullu er líklegt að veður hafi skipast á lofti yfir íslensku efnahagslífi og nauðsyn kalli á örvandi aðgerðir til þess að halda atvinnu stöðugri. Niðurfelling eignarskatta gæti skapað mótvægi við kostnaðarhækkanir að undanfögnu, s.s. vegna launa og vaxta, og styrkt eiginfjárstöðu fyrirtækja þegar til lengri tíma er litið. Lækkun tekjuskatta slævir bit hárra vaxta á framgang arðsamra áætlana, og bætir að einhverju leyti upp þann mögulega skaða sem aðhaldssöm peningamálstefna síðustu misseri kann að hafa valdið á framtíðarhagvexti. En lægra tekjuskattshlutfall eykur nýtanlegan ábata af fjárfestingum, svo lengi sem þær eru arðsamrar.

Skattalækkun er einnig tímabær til þess að laða að erlenda fjárfestingu, sem hefur skort hérlendis. Landsmenn þurfa að færa stöðu landsins sér í nyt sem stökkpall á milli tveggja heimsálfa og auka útflutning og viðskipti í báðar áttir. Það hefur að nokkru átt sér stað með fjárfestingum Íslendinga erlendis, en sú þróun gengur líklega hraðast með tilhjálp erlendra fyrirtækja hér innanlands. Einnig er mikilvægt að fá erlent áhættufjármagn inn í landið, m.a. til þess að mæta útlæði fjármagns vegna erlendrar eignasöfnunar innlendra aðila. Lægra tekjuskattshlutfall skiptir líklega miklu í þessu sambandi. Það er hvoru tveggja að arðsemi fjárfestinga ykist, en einnig væri lágt tekjuskattshlutfall órækt merki um vinsamlegt viðhorf í garð fyrirtækja.

Heimild: Ríkisskattstjóri, Þjóðhagsstofnun og Samtök atvinnulífsins

Reynslan frá 1993

Árið 1993 var sk. aðstöðugjald felld niður og tekjuskattshlutfallið lækkað úr 50% í 30% í áföngum. Lækkunin var þó minni í raun, því samtímis voru fíldar niður undanþágur, s.s. framlag í fjárfestingasjóð (15% af hagnaði) og arðgreiðslur (15% af nafnverði hlutafjár). Aðstöðugjaldið var veltuskattur, nánast söluskattur, og lagði til fjórðung af tekjum hins opinbera vegna skattlagningu fyrirtækja. Afnáam þess var lyftistöng fyrir útflutningsfyrirtæki, þar sem þessa gjalds gat ekki erlendis. Hér innanlands kom þessi lækkun líklega að mestu framí lægra vöruverði, sem m.a. mætti verðbólguáhrifum gengisfellingarinnar 1993.

Það er athyglisvert að beinar tekjur ríkisins af fyrirtækjum hafa aukist verulega á síðustu árum og eru 60% meiri að raunvirði á síðasta ári en miðað við meðaltal árána þriggja 1991-93 að raunvirði. Þar af hefur innheimta tekjuskatts vaxið í það að vera tvöfalt meiri en var að meðaltali árin 1991-93, að raunvirði. Þessi tekjuaukning bendir til þess að grundvallarbreyting hafi orðið í framleiðni og kostnaðaraðhaldi fyrirtækja á þessum tíma, sem leiddi af auknum vilja til þess að sýna hagnað. Lækkun tekjuskattshlutfallsins var líklega mikilvæg í þessu efni, en þótt ýmsir frádráttarliðir hafi fallið út að þá minnkaði jaðarskattlagning fyrirtækjanna verulega og þau voru einnig frjáltsari varðandi ráðstöfun hagnaðarins.

Tafla 1. Tekjuskattar fyrirtækja. Tekjuskattshlutfall og skatttekjur 1991-2000, milljónir króna á verðlagi ársins 2000.

Ár	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Hlutfall	45%	45%	39%	33%	33%	33%	33%	33%	30%	30%
Skatttekjur	5,088	5,198	4,666	4,966	5,901	5,840	6,710	8,246	10,194	10,318

Reynsla Íra

Írar voru lengi í þeirri stöðu að teljast fátækur útkjálki, úr leið fyrir alla. Þeir hafa með markvissum hætti frá 1960 reynt að bæta hlutskipti sitt, t.d. með aukinni menntun. En það skilaði landinu litlu vegna þess að atvinnulífið var ekki í stakk búið að taka við ungu menntuðu fólki, sem varð því að taka þann kost að flytja af landi brott. Írskir ráðamenn tóku því á það ráð að leita til erlendra fyrirtækja. Landið hafði kosti vegna sveigjanlegs vinnumarkaðar og uppbyggingar á innviðum hagkerfisins (e. infrastructure) sem voru fjármagnaðar með sjóðum ESB. En það sem gerði útslagið voru lágir fyrirtækjaskattar, sem m.a. gerðu Írland að kjörsvæði fyrir bandarísk fyrirtæki með auga á Evrópumarkaði. Síðan þá hefur Grettistaki verið lyft í írskum efnahagsmálum. Landið er orðið miðstöð hátækniiðnaðar í V-Evrópu og landsframleiðsla á mann hefur þrefaldast frá 1960. Miðað við höfðatölu er Írland orðið ríkara en Bretland, sem hefði einhvern tíma þótt saga til næsta bæjar.

Ísland stendur ekki fyrir jafn erfiðu verkefni. Hér er menntunarstig hátt og lífskjör góð. En dæmi Íra sýnir öllu fremur hverju skattalækkunar geta fengið áorkað. Ísland er ekki í ólíkri stöðu landfræðilega og Írland, en siglingatími frá Reykjavík til Rotterdam er svipaður frá Cork til sömu borgar. Landsmenn þurfa að setja sjálfan sig niður í alfaraleið og gefa fyrirtækjum raunverulega ástæðu til þess að sækja þá heim.

Lokaorð

Sterkar líkur benda til þess að tímasetning skattalækkunar á atvinnulíf sé rétt miðað við núverandi gang hagsveiflunar, en nokkurn tíma tekur fyrir þær að koma fram í efnahagslífinu. Þá er nauðsynlegt að bæta samkeppnisstöðu fyrirtækja hérlendis með því að lækka kostnað þeirra og bæta arðsemi fjárfesta. Reynsla annarra þjóða, s.s. Írlands, sýnir einnig að skattalækkunar eru ein grundvallarforsenda þess að laða að erlend fyrirtæki, skapa tekjuhá störf og auka útflutning. Nú er afgangur af rekstri ríkissjóðs og því svigrúm til skattalækkana. En ef dæma má af reynslu fyrri skattalækkana árið 1993 er líklegt að lægri álögur á fyrirtæki séu fremur fljótar að greiða sig upp með auknum skatttekjum. Þær þurfa því ekki að koma niður á öðrum markmiðum hins opinbera þegar til lengri tíma er litið. En það sem skiptir þó mestu er að skattalækkunar ættu að vera mikill hvati til hagræðingar og aukinnar framleiðni í íslensku atvinnulífi, eins og raun var árið 1993.